Український біографічний словник: історія і проблематика створення. Матеріали наук.-практич. конференції (Львів, 8–9 жовтня 1996 р.). — С. 3–5.

4. Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії / Я. Дашкевич // Там само. — С. 40–47.

5. Попик Володимир, 2007. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.

6. Шульга Н. И. Этническая самоидентификация личности / Шульга Н. И. — К. : Ин-т социологии НАН Украины, 1996. — 200 с.

О. С. Білявська

УДК: 37.056:376.74

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЕТНОПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ У ЗАКАРПАТТІ

Автор статті зосереджує увагу на актуальності дослідження етнополітичного розвитку регіонів України. Закарпаття обрано як своєрідний за історичним розвитком регіон, де етнокультурні процеси сприяють міжетнічній толерантності та консолідації етнічних груп у межах української держави.

Ключові слова: історична регіоналістика, історико-етнографічний регіон, національно-культурні товариства, етнокультурні потреби національних меншин, збереження національної самосвідомості.

Автор статьи концентрирует внимание на актуальности исследования этнополитического развития регионов Украины. Закарпатье избрано как своеобразный в контексте исторического развития регион, где этнокультурные процессы способствуют формированию межэтнической толерантности и консолидации этносов в украинском государстве.

Ключевые слова: историческая регионалистика, историко-этнографический регион, национально-культурные общества, этнокультурные потребности национальных меньшинств, сохранение национального самосознания.

The author of the article pays attention to actuality of research of ethnopolitical development of Ukraine regions. Zakarpattya was selected as an original on the historical development region in which ethnocultural processes contribute to between ethnic groups within the limits of the Ukrainian state.

Keywords: historical region studies, historic-ethnograpical region, national and cultural societies, ethnocultural necessities of national minorities, maintenance of national consciousness.

Одним із напрямів оптимізації державної етнополітики незалежної України є посилення її регіоналізації. Важливість проблеми зумовлює потребу в уважному дослідженні регіональної специфіки окремих територій, її історичного підґрунтя, наукового осмислення проблеми.

У сучасній літературі в дискусіях щодо визначення критеріїв нового адміністративно-інтериторіального поділу України поняттям «регіон» характеризують своєрідність певних територій. При цьому аналіз господарсько-географічних особливостей регіонів має обов'язково доповнюватися дослідженням історичних передумов регіоналізації, специфіки етнокультурного, етнополітичного розвитку, етноконфесійних проблем. Проте поняття «історична регіоналістика», «регіонознавство» ще не остаточно утвердилися в термінологічному словнику, що дає змогу ставитись до визначення їх як до нових напрямів сучасної історичної науки. Ані історичні обставини формування регіональних відмінностей, ані доробок регіонального напряму в українській історіографії не стали об'єктом спеціального наукового осмислення [1, с. 3].

Актуальність розвитку історичної регіоналістики України пов'язана з сучасними процесами в суспільстві. Розбудова незалежної держави створює нагальну потребу в осмисленні чинників, які забезпечують національну єдність чи, навпаки, гальмують її. Сучасні глобалізація та інтеграція супроводжуються не менш потужними проявами регіоналізації та локалізації. Територіальним організаціям у соціумі притаманна потреба в самовираженні через створення власних етнокультурних комплексів. Регіональні особливості виступають при цьому не наслідками минулого, а безпосередньо результатом багатогранної культурної еволюції [10, с. 35]. Регіоналізм у сучасному розумінні постає як універсальний термін з нейтральним з політичного погляду змістом, котрий віддзеркалює природне прагнення соціумів до використання переваг, зумовлених територіальним поділом ресурсів і культурним розмаїттям; у сучасному світі йому відводиться суттєва стабілізаційна функція — забезпечити оптимальні умови для саморозвитку регіонів та згладжувати контрасти між ними [9, с. 4].

На науковому рівні це виявляється в підвищеному інтересі до дослідження історико-етнографічних регіонів України. Протягом останніх кількох років тема ролі регіонів у житті держави, їхні відносини з центром перебувають у фокусі уваги як політиків, представників органів державного управління, так і спеціалістів, що професійно вивчають цю тематику

[13, с. 123]. В історичному аспекті це питання розглядається в роботах М. Панчука, О. М. Майбороди, О. О. Рафальського, О. Голубуцького, М. І. Долішнього та ін. Такий інтерес пояснюється насамперед актуальністю цієї ролі розвитку регіонів у вирішенні різноманітних питань державного будівництва. Важливо відзначити зростання динаміки досліджень у цій галузі, виявом чого є значна кількість різноманітних конференцій, семінарів, публікацій [14; 15].

Автор статті ставить за мету дослідити саме позитивні тенденції у здійсненні регіональної етнополітики, проаналізувати та узагальнити досвід Закарпатської області у формуванні сучасної моделі міжетнічних стосунків в етнокультурній сфері.

Об'єктом дослідження є Закарпаття як своєрідний історико-етнографічний регіон. Специфіка цього краю зумовлена перебуванням його протягом століть у різних державних об'єднаннях. Предметом дослідження є етнокультурні процеси, що відбуваються в області, як наслідок взаємодії державних органів влади та громадських організацій національних меншин. Зміни державної належності Закарпаття помітно впливали на національне самоусвідомлення населення. Одні з етнічних груп активно стверджували свою індивідуальність, інші ж піддавались асиміляційному тиску. Цей регіон має спільний кордон з Румунією, Угорщиною, Словаччиною, Польщею, які є членами Євросоюзу, що сприяє активізації інтеграційного розвитку України, використання нових форм транскордонної і регіональної співпраці з сусідніми державами.

Вітчизняні історики зробили чимало для дослідження етнополітичних та етнокультурних процесів Закарпаття. Нині триває наукове осмислення ключових питань етноісторії регіону, який вважається одним з найсвоєрідніших в Україні [4, с. 13].

У світлі історико-етнографічних досліджень на Закарпатті вимальовується надзвичайно складна картина переплетіння різноманітних за етнічним походженням і хронологією появи елементів культури. Цікавими є спостереження щодо найпомітніших тенденцій у мовній сфері. Простежується етномовна консолідація угорців та румунів, її послаблення у словаків, білорусів, німців та ромів. Розподіл населення за мовою, яка не збігається з рідною мовою етносу, свідчить, що найпоширеніша мова у країні — українська, її частіше за інші використовують угорці, росіяни, румуни, словаки, німці та роми. У Вишківській угорській школі Хустського району часто проводяться тижні української мови, там читають і пишуть по-українськи, шанують пам'ять Т. Шевченка [11, с. 1].

Для задоволення потреб національних меншин на Закарпатті створено мережу освітніх і культурно-мистецьких закладів, яка враховує націо-

нальний склад населення і постійно розвивається. Вона повною мірою відповідає як чинному законодавству України, так і міжнародним нормам. В області, окрім україномовних, функціонують 118 загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин, зокрема 66 — з угорською, 12 — румунською, 2 — російською, 1 — українською та словацькою, 31 — українською та угорською, 4 — російською та українською, 2 — українською, румунською та російською. Також діють п'ять приватних ліцеїв з угорською мовою навчання. Для нечисленних меншин відкрито недільні школи з ромською, єврейською, польською та русинською мовами навчання. Мережа начальних закладів невпинно вдосконалюється та розбудовується. У 90 дошкільних закладах виховання ведеться мовами національних меншин, зокрема у 70 — угорською, в 1 — російською, у 2 — румунською, у 17 — кількома мовами.

Відповідні кадри готують на філологічному факультеті Ужгородського національного університету, де функціонують угорське, російське, німецьке, словацьке та румунське відділення.

У 2004 р. було відкрито першу в Україні кафедру ромології як науково-методичний центр підготовки викладачів для недільних ромських шкіл. Ужгородський національний університет — єдиний в Україні заклад, в якому представники національних меншин складають вступні іспити рідною мовою.

У 2005 р. на історичному факультеті УжНУ відкрито кафедру історії Угорщини та європейської інтеграції, а з вересня 2008 р. на базі УжНУ функціонує гуманітарно-природничий факультет з угорською мовою викладання фахових дисциплін.

Групи з угорською мовою викладання є також в Мукачівському державному університеті, Ужгородському училищі культури, Берегівському медучилищі, відокремленому структурному підрозділі Національного аграрного університету «Мукачівській аграрний коледж». В обласному управлінні освіти та науки, у міських і районних відділах, де діють школи з мовою національних меншин, працюють фахівці зі знанням відповідної мови. В області також є Центр координації діяльності навчальних закладів національних меншин [5].

У розв'язанні проблем соціально-економічного розвитку, подальшої гармонізації міжнаціональних та етнічних відносин в області активну участь беруть громадські організації національних меншин. Нині в області діє 60 національно-культурних товариств зі статусом обласних, зокрема 13 — угорської, 17 — ромської, 9 — русинської, 5 — російської, по 4 польської, вірменської, білоруської, грецької спільноти. Вони виступають провідниками відродження і розвитку мов, звичаїв, традицій, культурно-мистецьких надбань національних меншин.

Найчисленнішим і найвпливовішим національно-культурним товариством угорської меншини є Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ), створене в 1989 р. Станом на 2005 р. товариство об'єднувало 42 тис. осіб. Фінансується товариство з членських внесків, пожертв, а також коштами благодійних фондів Угорщини. Його мета — створення угорськомовної системи установ, національної культури і освіти. Також товариство виступає за збирання та зберігання музейних і архівних матеріалів, що стосуються угорської нації, піклується про захист та збереження національних і церковних пам'яток.

Товариство угорської інтелігенції Закарпаття (ТУІЗ) засновано в 1993 р. Першочергове його завдання — створювати сприятливі умови для творчої праці кваліфікованих кадрів, підвищення загальноосвітнього, культурного рівня населення краю, підтримувати здібну молодь. Одне з важливих досягнень організації — створення об'єднання прикордонних органів самоврядування, яке охопило близько 70% населених пунктів Закарпаття. Через цю організацію населені пункти підтримують дружні контакти з органами самоврядування в Угорщині, Словаччині та Румунії.

Створене у 1996 р. Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство (ЗУПТ) видає періодичний журнал для вчителів «Освіта» та дитячий журнал «Зошит». Товариство приділяє особливу увагу аналізу проблем угорськомовних шкіл, проведенню предметних олімпіад, конкурсів, шкільних драматичних гуртків. Проте більшість угорських національно-культурних товариств є маловідомими організаціями. До таких належать: Закарпатське угорськомовне товариство студентів та молодих дослідників, спілка угорських журналістів Закарпаття, Закарпатська угорська асоціація скаутів, спілка угорських підприємців Закарпаття.

Інтереси румунського населення захищає соціально-культурне товариство румунів Закарпаття ім. Г. Кошбука та соціально-культурне товариство румунів Закарпаття ім. Іоана Міхалі де Апша, Закарпатська обласна спілка «Дачія» і товариство румунської молоді ім. М. Емінеску; інтереси словаків — обласне культурно-освітнє Товариство «Матіца Словенська», товариство словаків Закарпаття ім. Людовіта Штура, Закарпатське обласне культурно-просвітне товариство словацьких жінок «Довіра», обласне товариство словацької інтелігенції, Товариство російської спільноти на Закарпатті «Руський дом», Закарпатське відділення Всеукраїнської громадської організації «Руський рух України».

Початок 1990-х рр. став етапним і для інших етносів регіону, які в умовах незалежної України здобули право на вільний громадсько-політичний та культурний розвиток. У м. Ужгород було створено перше об'єднання ромів краю — «Рома», через деякий час засновано ще низку громадсько-

культурних організацій — «Роман Яч», «Амаро дром», «Ром сом», конгрес ромів Закарпаття «Праліне». У 1991 р. на Закарпатті було засновано Єврейське культурно-освітнє товариство. Серед численних заходів організації — заснування в Ужгороді спільно з обласним відділом освіти першої Єврейської недільної школи. Згодом недільні школи було відкрито ще в двох містах області — Мукачевому та Хусті.

У 1994 р. було створено Закарпатське обласне товариство німців «Відродження». Організація фінансується з міжнародних грантів, активно вирішує соціально-економічні проблеми німецької діаспори, готує різні матеріали, щорічно проводить фестивалі німецької культури. Інша організація німецького населення краю — «Німці Закарпаття». Основна мета її діяльності та сприяння німецькій громаді полягає в задоволенні й захисті законних прав та інтересів українських німців, членів громади, збереженні та підтримці національної культури, традицій, формування національної самосвідомості, надання допомоги у вивченні та освоєнні рідної мови. Взагалі у краї діють 10 культурних центрів для німців, мета яких сприяти відродженню традицій і культури закарпатських німців на місцях.

Вірменську національну меншину області представляє товариство вірменської культури Закарпаття «Арарат». Воно пропагує історію і культуру вірменського народу, вірменсько-українську дружбу шляхом організації наукових конференцій, літературних, музичних вечорів, художніх вистав тощо. Надає допомогу вірменським недільним школам.

Інтереси польського населення краю обстоює товариство польської культури Закарпаття. Воно організовує культурні заходи, підтримує тісні контакти з громадською організацією «Спільнота Польська» (Польща). Один із головних напрямів діяльності члени товариства вбачають у пробудженні національної свідомості поляків Закарпаття, відновленні й розвитку національної мови, культури, традицій та звичаїв. У 1991 р. з ініціативи товариства в Ужгороді було відкрито польську недільну школу.

Національно-культурні потреби білорусів Закарпаття реалізуються через діяльність Закарпатського обласного культурного товариства «Сябри» [7, с. 603].

Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., русинами себе визнали 10,1 тис. мешканців Закарпатської обл. Відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян» зареєструвалися й діють 10 русинських громадських організацій зі статусом обласних, які мають міські районні та первинні осередки в Ужгороді, Мукачевому, Іршаві, Хусті, Міжгір'ї, Тячеві та в п'ятьох районах. Діяльність цих об'єднань спрямовано на відродження та розвиток традицій і культури русинів.

Навесні 2005 р. частина русинських організацій об'єдналася в Асоціацію «Сойм підкарпатських русинів», яку очолює протоієрей Української православної Церкви Московського Патріархату, депутат обласної ради IV скликання отець Дмитрій Сидор. У жовтні 2005 р. в Мукачевому проведено Всезакарпатський з'їзд русинів, який утворив Народну раду русинів Закарпаття. Її головою обрано депутата обласної ради V скликання Євгена Жупана.

Органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування надають допомогу громадським русинським організаціям у реалізації статутних цілей. Про культурно-просвітню діяльність видано книгу «Єдина родина». У 2005 р. на обласному телебаченні виділено ефірний час для висвітлення життя русинів, а з лютого 2008 р. на базі Закарпатської облдержтелерадіокомпанії створено нову редакцію мовами національних меншин (зокрема й русинською).

При Асоціації «Сойм підкарпатських русинів» діє Науковий центр русиністики. В Ужгороді та Мукачевому функціонують Будинки русинів. Під навчально-методичною опікою товариств перебуває 40 русинських недільних шкіл. Видається газета «Підкарпатська Русь», науково-популярний збірник «Руснацький світ». Щороку проводиться фестиваль русинської культури «Червона ружа» [3, с. 6].

У зв'язку зі збільшенням кількості національно-культурних товариств в області актуалізувалась ідея створення органу, який координував би їх, сприяв би обміну досвідом та взаємозбагаченню. Задля цього 21 жовтня 1999 р. з ініціативи облдержадміністрації в Ужгороді було відкрито перший в Україні Центр культури національних меншин Закарпаття. Центр є державним, культурно-інформаційним, організаційно-методичним та консультативним закладом. На базі центру національні товариства області мають змогу безкоштовно проводити збори, конференції, культурно-масові заходи. Створено координаційну раду центру, членами якої є голови національно-культурних товариств, представники органів державної виконавчої влади та творчої інтелігенції. Керівництво облдержадміністрації та обласної ради бере активну участь у засіданнях Координаційної ради центру.

Центр розробив і реалізував проект «Кордони єднання», головна мета якого — за допомогою Карпатського фонду налагоджувати контакти між національно-культурними товариствами Закарпаття й аналогічними громадськими організаціями Угорщини, Румунії, Словаччини і Польщі, що входять до Карпатського Єврорегіону.

Разом з відділом у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації центр щоквартально видає Інформаційний бюлетень, в якому зосереджено матеріали з актуальних питань етнокультурних про-

цесів в області, нормативно-правові акти, рішення органів влади, які стосуються національного питання, надається хроніка подій із життя національних меншин та їхніх громадських організацій.

У березні 2007 р. розроблено та затверджено сесією обласної ради «Програму забезпечення розвитку освіти, культури, традицій національних меншин області на 2007–2010 роки», мета якої — підвищити рівень задоволення етнокультурних потреб національних меншин краю, подальшого розвитку їхньої освіти, культури.

Програма передбачає реалізацію в області державної політики у сфері освіти та культури, духовних потреб національних меншин, розроблення науково адекватної методики навчання українській мові учнів шкіл, вихованців дошкільних закладів з національними мовами навчання та виховання, а також підготовка програм, підручників, начальних посібників, методичних рекомендацій з курсу навчання державної мови. Програмою передбачено також створення належних умов для всебічного задоволення освітніх, культурних, духовних потреб етнічних спільнот, їхньої творчої самореалізації, виховання поваги до народних звичаїв, традицій української нації та національних меншин; проведення модернізації навчально-матеріальної бази закладів освіти, культури; підтримка діяльності закладів освіти та культури недержавної форми власності тощо.

Загалом досвід функціонування національно-культурних товариств етнічних спільнот Закарпаття свідчить про те, що на сучасному етапі розвитку Української держави ці об'єднання через організацію конкурсів, концертів, національних свят, недільних шкіл та інших видів діяльності сприяють гармонізації етнонаціональних процесів. Водночас для більшості національно-культурних об'єднань актуальною залишається проблема, пов'язана з браком коштів і приміщень для роботи.

Свідченням великої уваги органів державної влади до проблем національних меншин є створення відділу в справах національностей як структурного підрозділу Закарпатської облдержадміністрації. Основні завдання відділу такі:

– реалізація державної політики з міжнаціональних відносин, сприяння консолідації та розвитку української нації, забезпечення прав національних меншин України;
– забезпечення дотримання законодавства стосовно національних меншин України та осіб, депортованих за національною ознакою, які повертаються в Україну;
– розселення та облаштування осіб, депортованих за національною ознакою, які повертаються в Україну, а також сприяння їхній адаптації та інтеграції в українське суспільство;

– сприяння задоволенню національно-культурних, освітніх потреб та розвитку етнічної самобутності українців, які проживають за межами України, а також зміцнення їхніх зв'язків з Україною.

Відділ відповідно до покладених на нього завдань:

– систематично вивчає та аналізує тенденцію етнонаціонального та етнокультурного розвитку на території області;
– сприяє гармонізації міжнаціональних відносин, збереженню і розвитку етнічної самобутності національних меншин України на території області та українців, які проживають за межами країни;
– розробляє поточні та довгострокові прогнози у сфері міжнаціональних відносин на території області;
– вживає, в межах своєї компетенції, заходи щодо запобігання проявам розпалювання міжетнічної та расової ворожнечі;
– сприяє діяльності громадських організацій, національно-культурних об'єднань національних меншин України та українців, які проживають за межами України, спрямованої на задоволення освітніх і національно-культурних потреб їх членів;
– сприяє налагодженню співпраці з державними установами та громадськими, культурними, національними центрами іноземних держав, а також міжнародними організаціями з питань, що належать до його компетенції;
– готує, в межах своєї компетенції, пропозиції щодо залучення інвестицій для вирішення питань, пов'язаних з облаштуванням осіб, депортованих за національною ознакою, які повертаються в Україну.

Відділ є координаційним центром для національних меншин, підтримує зв'язки між ними та органами влади. Він тісно співпрацює з представниками національних меншин, їхніми організаціями, аналізує їхні проблеми, спрямовує виконання завдань у відповідні структурні підрозділи, інші органи, на які покладено безпосереднє вирішення цих проблем.

Відділ, у межах повноважень, сприяє виконанню протокольних рішень засідань:

– Змішаної Українсько-Угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин;
– Двосторонньої Українсько-Словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури;
– Змішаної Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

Для підвищення рівня етнокультурних потреб національних меншин, розвитку їхньої освіти в області реалізується регіональні програми, зокрема:

– Програма Центру культур національних меншин Закарпаття на 2005–2010 рр.;
– Програма розвитку культури і мистецтва в області на 2008–2010 рр., заходи якої включають і розвиток культури та мистецтва національних меншин області;
– Програма підтримки засобів масової інформації, видань творів закарпатських авторів та розвитку галузі на 2010 р., якою передбачено також підтримку видань мовами національних меншин.

Для співпраці з українською діаспорою в області реалізується Регіональна програма співпраці з закордонними українцями та русинами на період до 2010 р.

Важливу роль у збереженні національної самосвідомості, задоволенні інформаційних потреб відіграють засоби масової інформації. Станом на 2003 р. серед обласних періодичних видань українською мовою вийшло 79 видань, угорською — 10, російською — 1, змішаними мовами — 19. В обласних газетах «Новини Закарпаття», «Закарпатська правда» випускаються тематичні сторінки під рубрикою «В національно-культурних товариствах». Угорською мовою видаються «Карпатське Слово», «Правда Закарпаття». В місцях компактного проживання угорців у Берегівському, Виноградівському, Ужгородському та Мукачівському районах друкуються перекладені угорською мовою україномовні районні газети. Видаються регіональні газети румунською мовою «Мамаморошани», «Апша», словацькою мовою виходить газета «Підкарпатський словак». Радіопередачі та телепрограми ведуться угорською, румунською, німецькою та словацькою мовами, двічі на місяць випускається телерадіоальманах «Національно-культурні товариства Закарпаття».

В області створено належні умови для задоволення культурних запитів, збереження розвитку культурних традицій національних спільнот. Із 476 клубних закладів області 94 функціонує в місцях компактного проживання національних громад. При них діють 455 колективів художньої самодіяльності, з яких 20 мають звання «народний», «зразковий». Серед клубних закладів 74 обслуговують угорців, 5 — румунів, 11 — словаків, 4 — німців. З 499 бібліотек області 112 діє в місцях компактного проживання національних меншин (з них обслуговують угорців — 96, німців — 5, словаків — 5, румунів — 8). Книжковий фонд їх становить 6,5 млн. примірників (зокрема 3,1 млн. російською, 406 тис. — угорською, 13,99 тис. — румунською, 5,9 тис. — словацькою, 4,7 тис. — німецькою, 8,4 тис. примірників — іншими мовами).

У місцях компактного проживання національних меншин працюють 20 музичних шкіл. В області діють Закарпатський обласний український му-

зично-драматичний театр в Ужгороді, Закарпатський обласний російський драматичний театр у Мукачевому та Закарпатський обласний угорський драматичний театр у Береговому, центри: німецької культури «Паланок» у м. Мукачевому, ромської культури «Романі Яг» та «Романі чгіб» — у м. Ужгороді, румунської культури — в селищі Солотвині Тячівського району. Доброю традицією стало проведення щорічних обласних свят і фестивалів національно-культурних меншин Закарпаття за участі офіційних делегатів та мистецьких колективів відповідних зарубіжних країн.

Стало традиційним проведення в області міжнародних телефестивалів народної творчості національних меншин «Мій рідний край». За роки Української державності в області споруджено і встановлено понад 60 пам'ятників і пам'ятних знаків на честь відомих діячів культури й важливих історичних подій національних спільнот.

Перелік заходів, що проводились за участі відділу в справах національностей, Центру культур національних меншин Закарпаття та національно-культурних товариств області протягом лютого 2011 р. є свідченням того, що у краї створено сприятливі умови щодо реалізації етнокультурних потреб різних етносів.

11 лютого у с. Шаланки Виноградівського району відбувся міжнародний історичний костюмований фестиваль-реконструкція подій 1711 р. з нагоди відзначення 300-річчя проведення Національних зборів Угорщини. Адже саме тут 300 років тому пройшов останній куруцький сейм, який провів князь Ференц Ракоці II, очільник визвольної війни угорського народу проти гніту Габсбургів. Учасники угорського села Торпа та актори Берегівського угорського театру в костюмах вояків-куруців вирішили відтворити ці історичні події. Урочистості відбулись у меморіальному парку, де виставлено дерев'яні фігури самого очільника визвольної війни, угорського короля Св. Іштвана та письменника Келемена Мікшена. Виголошували промови та брали участь у покладанні вінків представники консульств та Міністерства закордонних справ Угорщини, політичних партій та громадських організацій, гості з Росії, Іспанії [6].

Важливим чинником етнічної консолідації населення Закарпаття стало відродження релігійних традицій, зумовлених демократизацією суспільно-політичного життя після проголошення незалежності України. У багатонаціональному і поліконфесійному просторі Закарпаття створено всі умови для повноцінного задоволення релігійних потреб вірян, зокрема й представників національних меншин. Це проявляється в наявності достатньо розгалуженої мережі різних релігійних організацій, їх активної участі у громадському житті краю, доброчинній діяльності, тісних стосунках з одновірцями за кордоном. Водночас поліконфесійність потребує уважного

і системного підходу як державних органів, громадськості, так і самих релігійних організацій до практичного розв'язування питань.

Виникнення спільного українсько-євросоюзівського кордону зумовило сприятливу ситуацію щодо активізації інтегрального розвитку України, використання нових форм транскордонної й регіональної співпраці з сусідніми державами — країнами Євросоюзу. Діяльність органів державної влади Закарпатської обл. спрямовано на стимулювання інвестиційної діяльності, щоб використати реакреаційний ресурс краю як об'єкт транскордонної співпраці [15, с. 495].

Свідченням особливої уваги вищих органів влади України стало прийняття рішення провести 8–10 вересня 2010 р. в Ужгороді міжнародну науково-практичну конференцію «Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів України». Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження підготувати та провести конференцію. Цим документом підтримано на найвищому державному рівні пропозиції Закарпатської обласної ради та Закарпатської адміністрації щодо проведення зазначеної конференції. Конференція покликана стати ще одним кроком інтеграції нашої держави у європейське товариство, тому представництво на ній передбачалося за участі високих посадових осіб як України, так і сусідніх держав, парламентарів, керівників галузевих міністерств, керівників регіонів, дипломатичних установ, науковців, спеціалістів з екології та регіонального розвитку тощо [2, с. 5].

Таким чином, на Закарпатті, попри непрості процеси, докладається чимало зусиль для формування моделі міжетнічної толерантності в етнополітичному та етнокультурному розвитку, збереження національних традицій, добросусідських відносин з європейськими державами. Набутий регіоном багатий позитивний досвід становить значний суспільний інтерес і привертає увагу науковців. В історичній літературі нині досліджуються ключові питання розвитку регіону в цій галузі.

1. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу: моногр. / Верменич Я. — К. : Ін-т історії України НАН України, 2001. — 231 с. — (Історичні зошити).

2. Гамор Ф. Збережемо Карпати / Ф. Гамор // Голос України. — 2010. — 7 вересня. — С. 5.

3. Гузинець Ю. Русинські хронічки / Ю. Гузинець // Голос України. — 2010. — 28 вересня. — С. 6.

4. Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат : в 4 т. / С. Павлюк (головн. ред.). — Львів : Ін-т народознавства НАН України, 1999. — Т. 2. Етнологія та мистецтвознавство. — 2006. — 816 с.

5. Закарпатська обласна державна адміністрація. Відділ у справах національностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/497.htm.

6. Закарпатська обласна державна адміністрація. Відділ у справах національностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/616.htm.

7. Закарпаття в етнополітичному вимірі: моногр. / М. Панчук, В. Войналович, О. Галенко, та ін. — К. : НАН України Ін-т політ. та етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса, 2008. — 682 с.

8. Іванюк В. На Хустщині буде впроваджуватись проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» / В. Іванюк // Вісник Хустщини. — 2010. — 26 січня — С. 3.

9. Литвин В. Регіоналізм у політичному вимірі: українські реалії / В. Литвин // Пенсійний кур'єр. — 2010. — 12 листопада. — С. 4–5.

10. Майборода О. М. Загальнонаціональні та регіональні інтереси в сучасній Україні / О. О. Рафальський; відп. ред. О. М. Майборода // Регіональні версії української національної ідеї: Спільне і відмінне: зб. ст. — К. : Світогляд, 2005. — 188 с.

11. Обучар А. Свято української поезії у Вишківській угорській школі / А. Обучар // Вісник Хустщини. — 2010. — 27 лютого. — С. 1.

12. Регионы Украины: Днепропетровщина, Харьковщина, Закарпатье. Социально-экономическая, электоральная и массмедийная карта Украины. Май 2007 г. / В. Бала, О. Голубуцкий, В. Якушик и др. (Агентство моделювання ситуації). — К., 2007. — 122 с.

13. Регіональна політика та механізми її реалізації / М. І. Долішній (ред.); НАН України, Інститут регіональних досліджень. — К. : Наук. думка, 2003. — 504 с. — (Проект «Наукова книга»).

14. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / за ред. С. Максименка; (Київський центр Інституту Схід — Захід). — К. : Логос, 2000. — 70 с.

15. Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: зб. наук. праць за матер. міжнар. конференції (м. Ужгород, 24–25 травня 2007 р.) / Відп. ред.: В. Артьомов. — Ужгород : Ліра, 2007. — 456 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір» — Вип. 1).

Н. Ф. Гнатюк, С. О. Радчич

УДК: 303.01+930.1:94(477)«19/20»

ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ — ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Аналізуються принципи дослідження історичних проблем, за якими формується світогляд українців у сучасному періоді. На прикладі Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького дається характеристика відповідності навчальних програм принципові історизму.

Ключові слова: історизм, світогляд, політична культура.

Анализируются принципы исследования исторических проблем, в результате которых формируются мировоззрение украинцев в современно-